

ETNINĖS KULTŪROS PROGRAMA

Programos tikslas - formuoti asmens kompetenciją, kuri reiškiasi mokėjimu pripažinti, gerbti, saugoti kultūrinę įvairovę ir dalyvauti socialiai vertingoje kultūrinės raiškos veikloje.

1. Programos uždaviniai:

- 1.1. perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus,
- 1.2. laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei formotis,
- 1.3. garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą ir nuolatinį jos vertybių kūrimą
- 1.4. plėtoti ugdytinių istorinę kultūrinę atmintį, padėti asmeniui suvokti save kaip konkrečios tautos, šeimos, giminės ir etnografinės srities atstovą;
- 1.5. puoselėti bendravimo ir darnaus bendruomenės gyvenimo tradicijas

2. Programa integruojama į dalykų pamokas pagal bendrąsias programas, klasės valandėles, popamokinę ir projektų veiklą, organizuojamus renginius.

Eil. Nr.	Teminė sritis	Mokomasis dalykas	Klasė	Turinio apimtis
	Šeima, giminė ir tradicijos	Istorijos, etikos, lietuvių k.	5-6	Mokiniai aptaria šeimos sandarą ir narių santykius tradicinėje bendruomenėje ir šiuolaikinėje kultūroje. Palygina dabartinius giminių pavadinimus su jau sunykusiais senaisiais pavadinimais, skirtais

1				susigiminiavusių žmonių tarpusavio ryšiams įvardyti. Nagrinėja savo šeimos ir giminės istoriją, tradicijas.
	Bendruomenė ir tradicijos	Istorijos, etikos	7-8	Mokiniai aptaria bendruomeninio gyvenimo tradicijas ir kaitą Lietuvoje. Palygina su dabartinėmis bendruomenėmis ir jų tradicijomis, nagrinėja, kaip jose pasireiškia senesnės ir naujesnės etninės kultūros formos. Pateikia kitų šalių bendruomeninio gyvenimo pavyzdžių.
	Tauta ir tradicijos	Istorijos, pilietiškumo ugdymo	I-II	Mokiniai aptaria lietuvių tautos (tautinės bendrijos ir savo) ypatybes, kilmę, istoriją, sąsajas su senosiomis gentimis ir kitomis tautomis. Nagrinėja Lietuvos tautinių simbolių kilmę, ypatybes ir svarbą, valstybės švenčių ir atmintinų dienų tradicijas, taip pat kitų švenčių įtaką tautos ir bendruomenių tradicijų plėtrai. Aptaria tautiečių bendruomenes, jų tradicijas kitose šalyse, gvildena įvairias tautiečių emigracijos priežastis, diskutuoja dėl užsienio lietuvių kultūrinių sąsajų su Lietuva stiprinimo. Nagrinėja nuo seno Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūrų ypatumus. Diskutuoja apie lietuvių tautos ryšius su kaimyninėmis tautomis, aptaria Lietuvosbendradarbiavimą su kitomis šalimis puoselėjant baltų kultūros paveldą.
2	Žmogaus gyvenimo ciklo tarpsniai ir apeigos	Etikos, lietuvių k., gimtosios k., muzikos, šokio, istorijos	I-II	Mokiniai aptaria žmogaus gyvenimo ciklo tarpsnių, gimimo, vestuvių ir mirties sampratas etninėje ir šiuolaikinėje kultūroje. Nagrinėja gyvybės laukimo, gimtųjų, krikštynų papročius, gimtadienių ir vardinių šventimo tradicijas, tautinių vardų įvairovę. Analizuoja

				vedybų tradicinėje bendruomenėje ypatumus – pagrindines ritualo dalis, papročius ir apeigas, apeiginę atributiką, vestuvių folkloro ypatybes, paskirtį ir simboliką. Palygina skirtingų etnografinių regionų, savo tautos ir kitų tautų tradicines vestuves, aptaria tradicinių apeigų atspindžius dabartinėse vestuvėse. Nagrinėja seno (jauno) sampratą ir požiūrį į senolius tradicinėje bendruomenėje, palygina su senatvės (seno) neigimu ir jaunystės, grožio kultu šiuolaikinėje kultūroje. Apibūdina laidojimo ir mirusiųjų minėjimo papročius, jų raidą Lietuvoje, palygina su kitų tautų papročiais.
	Jaunimo brandos apeigos ir papročiai	Etikos, lietuvių k., gimtosios k., muzikos, šokio	I-II	Mokiniai aiškinasi jaunystės sampratą, jos simbolius, jaunimo brandos apeigas ir papročius, jų įvairovę ir kaitą tradicinėje bendruomenėje, palygina su dabartimi. Aptaria protėvių požiūrį į meilę ir draugystę, kuo pasižymi tradicinės jaunimo ir meilės dainos, vėlyvesni meilės romansai.
3	Paprotinis elgesys ir vertybė	Etikos, lietuvių muzikos	5-6	Mokiniai aiškinasi senolių išmintį apie gyvenimo darną ir išmintį, nagrinėdami tautosaką, paprotinį elgesį ir vertybes, aptaria jų išsaugojimo aktualumą dabarčiai ir savo galimybes prisidėti prie paprotinio elgesio puoselėjimo ir tęstinumo. Aptaria savo sąsajas su tauta, bendruomene, aiškinasi, kas yra gimtojo krašto ir Tėvynės meilė, kaip parodyti pakantumą, pagarbą kitų tautų ir religijų žmonėms. 25
	Paprotinis elgesys ir tradicinis etiketas	Etikos, lietuvių k., gimtosios k., muzikos	7–8	Mokiniai nagrinėja bendravimo papročius ir etiketo ypatumus šeimos apeigose – krikštynose, vestuvėse, laidotuvėse. Apibūdina svetingumo ir vaišių papročius tradicinėje bendruomenėje ir dabar. Aiškinasi juoko

			reikšmę etninėje kultūroje, juokavimo tradicijų ypatumus. Nagrinėja savo tautos tradicinius keiksmus pastebėdami teigiamas ir neigiamas ypatybes, aiškinasi, kuo keiksmas skiriasi nuo prakeiksmo. Lygindami aptaria kitų tautų paprotinio elgesio ypatybes. Diskutuoja apie savo patirtį bei nuostatas paprotinio elgesio ir tradicinio etiketo atžvilgiu
	Paprotinė teisė ir elgesys	Istorijos, pilietiškumo ugdymo	I-II Mokiniai nagrinėja paprotinę teisę, reguliuojančią šeimos ir bendruomenės santykius, skirtingų laikotarpių nuosavybės ir teisėtumo sampratą bei teisėtvarkos pradmenis Lietuvoje. Aptaria paprotinį elgesį bendraujant su bendraamžiais, vyresniais ir jaunesniais už save, pagarbų požiūrį į kultūrą ir jos kūrėjus, kitus šviesuolius. Remdamiesi tautosaka ir papročiais, apibūdina tradicines elgesio normas bendraujant su įvairios socialinės padėties, skirtingo pašaukimo, kitos tautybės ir tikėjimo žmonėmis, vyrų ir moterų teises, skirtingų lyčių bendravimo ypatybes. Palygina savo tautos ir kitų tautų paprotinio elgesio normas, bendravimo papročius
4	Mitybos ir sveikatos tausojimo papročiai	Technologijų	5-6 Mokiniai nagrinėja mitybos papročius, Lietuvos etnografinių regionų kulinarinį paveldą, tradicinius kalendorinių švenčių patiekalus. Aiškinasi nacionalinės virtuvės prieskonių, maistinių augalų, įvairių produktų ir vaistažolių naudingąsias sveikatai savybes. Aptaria duonos reikšmę etninėje kultūroje. Apibūdina kitų nuo seno Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų būdingiausias nacionalinius patiekalus. Aptaria sveikatos tausojimo ir higienos laikymosi papročius tradicinėje bendruomenėje, lygina su šių dienų įpročiais

5	Etnografiniai regionai	Lietuvių k., muzikos, dailės ir technologijų, geografijos	5–6	Mokiniai aiškinasi pagrindinius Lietuvos etnografinių regionų (Suvalkijos, Dzūkijos, Aukštaitijos, Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos) ypatumus, kokiam regionui priklauso gyvenamoji vietovė ir (ar) iš kokio regiono yra kilę artimieji.
	Gyvenamoji aplinka	Istorijos, lietuvių k., geografijos	5–6	Mokiniai tyrinėja gyvenamosios vietovės kultūrinį kraštovaizdį ir jo kaitą, atskirų objektų pavadinimus, susijusias istorijas, legendas ir padavimus. Apibūdina miesto, miestelio ar kaimo įkūrimo istoriją, įžomybes, vietos bendruomenės tradicijas.
	Namai etninėje kultūroje	. Lietuvių k., gimtosios k., dailės ir technologijos	7-8	Mokiniai nagrinėja namų sampratą etninėje kultūroje. Susipažįsta su tradicine gatvinio, kupetinio kaimo ar vienkiemio sodyba, jos trobesiais, jų išsidėstymu, paskirtimi, puošyba. Apibūdina su tradicine sodyba susijusius papročius, apeigas ir tikėjimus, statinių ar jų dalių simbolines reikšmes, nagrinėja dainuojamąją ir smulkiąją tautosaką apie namus, juose esančius daiktus, sodybos aplinką ir jos gyventojus. Diskutuoja apie tradicinės architektūros motyvų panaudojimą šiuolaikinėse sodybose.
	Kultūrinis kraštovaizdis ir tradicinė architektūra	Istorijos, geografijos, dailės ir technologijų	I-II	Mokiniai apibūdina išskirtinę Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio ypatybę – baltų palikimą menančius piliakalnius ir kitus objektus, jų vaidmenį baltų kultūroje, kaitą ir išlikimą. Aptaria svarbiausias Lietuvos saugomas teritorijas, įvairių tipų tradicinius kaimus, dvarus, kitus kultūrinio kraštovaizdžio objektus bei kaitą per pastarąjį šimtmetį. Nagrinėja etnografinių regionų tradicinės architektūros ypatumus, aptaria etnografinių kaimų ir sodybų būklę Lietuvoje,

				svarsto jų išsaugojimo problemas. Pateikia Europos šalių tradicinės architektūros įvairių pavyzdžių.
6	Gamta tradicinėje kultūroje	Lietuvių k., gimtosios k., gamtos ir žmogaus	5-6	Mokiniai aptaria protėvių pagarbą gamtai, Lietuvos tradicinę augaliją, miško gyvūniją ir laukinius paukščius, naminius gyvulius ir paukščius, jų įvaizdžius tautosakoje, simbolinę reikšmę tradicinėje pasaulėžiūroje, susijusias tradicijas. Susipažįsta su lietuviškų žirgų, šunų, kitų naminių gyvūnų ir paukščių veislėmis, išsamiau nagrinėja žirgo reikšmę etninėje kultūroje. Nagrinėja liaudies požiūrį į bites ir bitininkystės tradicijas, tradicinių gėlių darželių ypatybes ir reikšmę etninėje kultūroje. Aptaria, kaip liaudyje būdavo spėjami artimiausi ar kito metų laiko orai, liaudies meteorologijos aktualumą dabarčiai.
	Pasaulėjauta, mitologija ir religija	Istorijos, lietuvių k.	7-8	Mokiniai aptaria baltų pasaulėžiūros, mitologijos ir religijos pagrindinius bruožus, raidą. Išsamiau nagrinėja neatsiejamą ryšį su gamta. Nagrinėja mitologinių sakmių ir kitų tautosakos žanrų mitinius personažus, senųjų mitų apie pasaulio atsiradimą ir žmonijos kilmę, atspindį sakmėse. Aptaria žemės, mirties, gimimo, likimo, ugnies dievybes, „šventuosius“ akmenis ir kita. Pastebi mitinio pasaulėvaizdžio ir baltų tikėjimo atspindžius kalendorinėse, darbo ir šeimos apeigose, papročiuose, įvairių rūšių tautosakoje, tautodailėje, architektūroje, tradiciniuose dirbiniuose, antkapiniuose krikštuose ir kita. Baltų tikėjimą ir mitologinius vaizdinius palygina su senovės graikų, romėnų ir kitų tautų mitologija, religija. Aptaria baltų pasaulėžiūros ir krikščionybės dermę, jos apraiškas etninėje kultūroje

	Liaudies astronomija	Fizikos, lietuvių k., gimtosios k., dailės ir technologijų	I-II	Mokiniai nagrinėja dangaus šviesulių ir astronominių reiškinių aiškinimą bei supratimą tradicinėje kultūroje, laiko matavimo raidą, liaudies naudotus būdus kalendoriniam ir paros laikui bei pasaulio kryptims nustatyti, senuosius dangaus šviesulių stebėjimo įrenginius, dirbtinius laiko matavimo prietaisus. Aptaria tautosakos pavyzdžius, tradicinę ornamentiką, tautodailės ir tradicinius dirbinius, kuriuose atsispindi dangaus šviesulių bei reiškinių įvaizdžiai, pasaulio modelio samprata
7	Kalendorinės šventės ir papročiai	Lietuvių k., gimtosios k., tikybos, muzikos, šokio, teatro, dailės ir technologijų	5-6	Mokiniai aptaria sąvokas šventė, apeiga ir paprotys. Nagrinėja baltų kalendorius, laiko matavimo ir kalendorinių švenčių žymenis, simbolius. Aptaria tradicines ir naujas derliaus ar rudens šventes, Vėlinių papročius ir požiūrį į artimųjų bei protėvių vėles tradicinėje pasaulėžiūroje. Apibūdina advento ir Kalėdų papročių ypatumus, palygina įvairių religinių konfesijų kalėdines tradicijas. Nagrinėja Užgavėnių papročius lygindami skirtingų regionų tradicijas, išsamiau apibūdina žemaitiškų Užgavėnių personažus. Aptaria gavėnios papročius ir pavasario šventes, baltų tikėjimo ir krikščioniškų simbolių susipynimą velykinio laikotarpio simbolikoje ir apeigose, kaip švenčia Velykas skirtingų konfesijų žmonės. Aiškinasi Melų dienos kilmę ir susijusią tautosaką. Prisimena piemenų folklorą ir jų papročius per Sekmines.
	Kalendoriniai papročiai		7-8	Mokiniai aptaria rudens papročių ryšį su gamtos ir astronominiais reiškiniais, rudeninių turgų ir mugių tradicijas. Nagrinėdami su

				<p>išskrendančiais paukščiais susijusias šventes, aiškinasi Paukščių Tako simbolikos sąsajas su mirusiųjų pasauliu. Palygina Vėlines ir Heloviną, jų kilmės, prasmės ir raiškos skirtumus. Nagrinėja adventinių vakarų papročius ir tautosakos simboliką, Kūčių apeigas ir tikėjimus, saulėgrįžos ir Kalėdų ryšio atspindžius Kalėdinėse dainose. Apžvelgia Naujų metų, Trijų karalių, „tarpušvenčio“ ir „mėsėdo“ papročius tradicinėje bendruomenėje, palygina su dabartinėmis šventėmis. Nagrinėja tradicinių Užgavėnių kaukių įvairovę ir prasmę, ką reiškia svetimo (savo) samprata. Susipažįsta su archajiškomis pavasario šaukimo apeigomis, aptaria pavasario lygiadienio reikšmę, su juo siejamas dabartinės šventės (Žemės diena, Baltų vienybės diena, „ugnies sąšauka“ ir kita). Aptaria Velykų lalavimo, supimosi papročius, margučių simboliką. Nagrinėja Jurginių kilmę ir tradicijas, palygina su dabartine Jorės švente. Apibūdina bendruomeninius Sekminių sambarių ir rytagonės papročius, paruginių giesmių paskirtį ir ypatumus. Nagrinėja vasaros saulėgrįžos šventės skirtingų pavadinimų (Kupolės, Rasos, Joninės) kilmę, šventės simbolius ir reikšmę. Susipažįsta su musulmonų, judėjų ir kitų religijų kalendorinėmis, religinėmis šventėmis.</p>
			I-II	<p>Mokiniai analizuoja, kaip kalendorinės šventės susijusios su tradiciniais ūkio darbais ir religija. Nagrinėja tradicinius vasaros pabaigos ir rudens darbus, talkų papročius ir jaunimo vaidmenį juose, palygina su šių dienų talkomis, jauno žmogaus požiūriu ir indėliu į jas.</p>

				<p>Aptaria mirusiųjų minėjimo ir kapų lankymo papročius Lietuvoje, palygina su įvairių tautinių bendrijų, taip pat su kaimyninių ir tolimesnių tautų papročiais. Analizuoja tradicines žiemos šventes, jaunimo tarpusavio santykius atspindinčią to laikotarpio tautosaką, žaidybinių ir šokamąjį folklorą, palygina su kitų šalių žiemos švenčių papročiais. Aptaria pavasario švenčių papročius, susijusį folklorą, diskutuoja apie Lietuvoje populiarėjančias su meile ir draugyste susijusias naujas šventes. Nagrinėja Joninių (Rasų, Kupolių) papročius, simbolius, apeiginius veiksmus, muzikinį folklorą, palygina su latvių Lyguo ir Janių švente, kaimyninių ir kitų šalių vasaros saulėgrįžos šventės papročiais. Aptaria Žolinės šventės kilmę ir papročius, susipažįsta su šventės tradicijomis kaimyninėse bei kitose šalyse</p>
8	Tradiciniai darbai ir amatai	Dailės ir technologijų, istorijos	5-6	Mokiniai aptaria tradicinius vaikų, moterų, vyrų ir bendrus darbus Lietuvos kaime, talkų tradicijas, palygina su dabartiniais darbais. Susipažįsta su kai kuriais tradiciniais amatais, nagrinėja tradicinių dirbinių paskirtį ir reikšmę tradicinėje bendruomenėje.
	Tradiciniai amatai	Dailės ir technologijų, istorijos	7-8	Mokiniai apibūdina baltų genčių verslus ir amatus, aptaria jų demonstracijas per gyvosios archeologijos, edukacinius ir kitus renginius, meistrų dirbtuvėse. Išsamiau susipažįsta su pastarųjų šimtmečių kaimo ir miesto tradicinių amatų įvairove Lietuvoje, jų dabartine būkle ir sklaida. Nagrinėja savo vietovės amatininkystės

				tradicijas.
	Tradicinė ūkinė veikla	Dailės ir technologijų, istorijos, lietuvių k., gimtosios k., muzikos, ekonomikos ir verslo	I-II	Mokiniai apibūdina tradicinius kaimo verslus ir darbus, jų raidą, paskirtį ir reikšmę Lietuvos ūkiui, žmonių gyvenime. Nagrinėja įvairių darbų papročius ir apeigas, su jais susijusią tautosaką, muzikinį folklorą. Aptaria tradicinėje ūkinėje veikloje naudotus technikos ir mechaninius įrengimus, susisiekiimo priemones, jų kaitos tendencijas. Nagrinėja įvairias tradicinės prekybos formas, prekybinius ryšius, gyvavusius Lietuvos viduje ir su kitomis šalimis įvairiais istorijos laikotarpiais. Aiškinasi Kaziuko mugės Vilniuje ir kitų tradicinių mugių Lietuvoje savitumus.
9	Tautinis kostiumas	Dailės ir technologijų	7-8	Mokiniai susipažįsta su XVIII–XIX a. pabaigos lietuvių (kitataučiai gali ir savo) tautinio kostiumo kilme ir raida. Nagrinėja įvairios paskirties, skirtingos lyties, amžiaus ir statuso žmonių tradicinę aprangą, jos ypatumus etnografiniuose regionuose, sąsajas su papročiais, tradicinės etikos nuostatomis. Palygina savo tautos ir kitų Europos tautų nacionalinius kostiumus. Aptaria tautinio kostiumo raidą ir reikšmę Lietuvoje nacionalinio atgimimo laikotarpiu, tarpukario Lietuvoje ir dabar. Svarsto tautinio kostiumo autentiškumo ir interpretacijos klausimus, šių dienų tautinio kostiumo puoselėjimo, nešiosenos tradicijas Lietuvoje ir kitose šalyse.
10	Liaudies kūryba	Lietuvių k., gimtosios k., muzikos, šokio, teatro, kūno kultūros,	5-6	Mokiniai nagrinėja sakmes, padavimus, pasakas, šiuurpes, smulkiosios tautosakos pavyzdžius, jų reikšmes ir paskirtį. Mokosi atpažinti skirtingų Lietuvos etnografinių regionų tarmes, muzikinį folklorą,

		dailės ir technologijų		aptaria kai kurių žanrų ypatybes. Nagrinėja tradicinius liaudies muzikos instrumentus ir muzikavimą, kitų tautų muzikos pavyzdžius. Susipažįsta su liaudies žaidimų rinkiniais, mokosi iš jų tradicinių žaidimų, palygina juos su dabartiniais mokinių žaidimais. Aptaria įvairių tipų liaudies šokius, ratelius-žaidimus, jų mokosi. Susipažinę su technologijomis ir ypatumais, pasidaro įvairių tautodailės ir tradicinių dirbinių.
			7-8	Mokiniai sužino pagrindinius liaudies kūrybos spausdintuosius ir interneto šaltinius. Apžvelgia sakinio, dainuojamojo, instrumentinio, šokamojo ir žaidybinio folkloro žanrų įvairovę bei ypatumus, palygina senesnes ir naujesnes kūrybos formas. Išsamiau nagrinėja anekdotus, atsiminimų rašymo tradiciją. Mokosi atpažinti autentišką ir stilizuotą, transformuotą liaudies muziką. Pastebi kai kurių tautų tradicinių šokių atspindžius šiuolaikiniuose jaunimo šokuose. Sužino savo tėvų ir senelių tradicinius sportinius žaidimus ir užrašo juos. Nagrinėja vaidybinius žaidimus, tradicinių persirengėlių elgesio ypatumus. Aptaria įvairias vaizduojamojo liaudies meno rūšis, taikomąjį meną
			I-II	Mokiniai nagrinėja tautosakos užrašymo istoriją, gausiausias Lietuvoje sukauptus folkloro, tarmių ir tautodailės fondus. Aptaria su liaudies kūryba susijusias sąvokas, mokosi vertingą kūrybą atskirti nuo kičo. Analizuoja kolektyvinę liaudies kūrybos prigimtį ir individualios kūrybinės raiškos galimybes. Palygina sakinės tautosakos atskirų žanrų ypatybes, vertina jos interpretacijas grožinėje literatūroje,

				<p>tyrinėja šių laikų rašytinės tautosakos pavyzdžius. Nagrinėja tarmių ir potarmių įvairovę Lietuvoje, jų gyvąją tradiciją. Išsamiai nagrinėja pasirinktus muzikinio folkloro žanrus, aiškinasi, liaudies muzikos panaudojimą profesionalioje kūryboje, postfolklore, popkultūroje ir alternatyvioje muzikoje. Analizuoja jaunimo šokių vakarėlių tradicijas, lygina su dabartinėmis jaunimo šokių tradicijomis, susipažįsta su tradicinių šokių klubų veikla Lietuvoje ir kitose šalyse. Nagrinėja teatralizuotų vaidinimų tradicijas Lietuvoje, Klojimo teatro ir Lietuvių folkloro teatro reikšmę, veiklos ypatybes. Apibūdina regionines tautodailės tradicijas, liaudies meno simboliką, liaudies meno atspindžius profesionaliojoje dailėje.</p>
--	--	--	--	---